

ثبت وقایع تاریخ معاصر
کوی دانشگاه تهران - ۱

مجدهم تیرماه ۷۸

به روایت جناح‌های سیاسی

پژوهش و تدوین

محمّدعلی زکریایی

تهران، ۱۳۷۸

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار.....
۱۵	فصل اول: جامعه روحانیت مبارز.....
۱۵	بیانیه‌ها.....
۱۶	دیدگاه مهدوی‌کنی، دبیرکل جامعه.....
۱۸	دیدگاه سیدرضا تقوی.....
۲۳	فصل دوم: مجمع روحانیون مبارز.....
۲۳	بیانیه‌ها.....
۳۱	دیدگاه اعضای مجمع.....
۳۱	مهدی کروی، دبیرکل مجمع.....
۳۶	رسول منتجب‌نیا.....
۴۱	هادی خامنه‌ای.....
۴۴	مجید انصاری.....
۴۷	فصل سوم: جبهه مشارکت ایران اسلامی.....
۴۷	بیانیه‌ها.....
۵۵	دیدگاه اعضای جبهه مشارکت.....
۵۵	محمدرضا خاتمی.....
۵۷	سعید حجاریان.....
۵۹	عباس عبدی.....
۷۲	علی شکوری‌راد.....
۷۳	وفا تابش.....
۷۶	حسین واله.....
۷۸	علی مزروعی.....
۸۰	حسین اسکندری.....
۸۵	محمدعلی باقریان.....
۹۳	مقاله‌ها و یادداشت‌های تحلیلی هفته‌نامه مشارکت.....
۹۵	فصل چهارم: حزب کارگزاران سازندگی ایران.....
۹۵	بیانیه‌ها.....
۹۶	دیدگاه سیدحسین مرعشی، قائم‌مقام دبیرکل.....
۱۰۰	دیدگاه فائزه هاشمی.....
۱۰۴	نقد مواضع حزب کارگزاران از دیدگاه امیر محبیان.....

۱۰۷	فصل پنجم: سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی
۱۰۷	بیانیه‌ها
۱۳۶	دیدگاه اعضای سازمان
۱۳۶	محمد سلامتی، دبیرکل سازمان
۱۴۰	بهزاد نبوی
۱۴۹	محسن آرمین
۱۵۸	سیدهاشم آغاجری
۱۶۶	مقالات مهم نشریه عصرما ارگان سازمان
۱۶۷	فصل ششم: نهضت آزادی و نیروهای ملی - مذهبی
۱۶۷	بیانیه‌ها
۱۷۰	حمایت تحلیلی، رهنمودی نیروهای ملی - مذهبی
۱۷۶	نامه نهضت آزادی به رئیس جمهور
۱۷۷	پیام یدالله سحابی به مردم ایران
۱۷۸	نامه سرگشاده یدالله سحابی به مقام رهبری
۱۸۰	دیدگاه نیروهای ملی - مذهبی
۱۸۰	ابراهیم یزدی
۱۸۸	عزت‌الله سحابی
۲۰۳	عبدالعلی بازرگان
۲۰۴	حبیب‌الله پیمان
۲۰۵	علی اکبر معین‌فر
۲۰۶	پرویز ورجاوند
۲۰۸	غلامعباس توسلی
۲۱۴	نهضت آزادی و استراتژی براندازی خاموش - امیر محبیان
۲۱۴	پاسخ نهضت آزادی به یادداشت امیر محبیان
۲۱۵	مقالات و مطالب برگزیده و مهم ماهنامه ایران‌فردا
۲۱۷	فصل هفتم: جامعه اسلامی مهندسین
۲۱۷	بیانیه‌ها
۲۱۸	دیدگاه اعضای جامعه اسلامی مهندسین
۲۱۸	حسن غفوری‌فرد - دبیرکل جامعه
۲۳۲	محمدرضا باهنر
۲۳۷	مرتضی نبوی
۲۵۷	مقالات و مطالب برگزیده و مهم هفته‌نامه جام و روزنامه رسالت

۲۵۹	فصل هشتم: جمعیت مؤتلفه اسلامی
۲۵۹	بیانیه‌ها
۲۶۲	دیدگاه اعضای جمعیت مؤتلفه اسلامی
۲۶۲	حبیب‌الله عسگر اولادی، دبیرکل جمعیت
۲۶۸	اسدالله بادامچیان
۲۹۲	حمیدرضا ترقی
۳۰۰	مقالات و مطالب برگزیده و مهم هفته‌نامه شما، روزنامه رسالت و کیهان
۳۰۳	فصل نهم: دفتر تحکیم وحدت
۳۰۳	بیانیه‌ها
۳۱۵	دیدگاه اعضای شورای مرکزی دفتر
۳۱۵	علیرضا افشاری
۳۱۵	اکبر عطری
۳۲۳	میثم سعیدی
۳۲۶	رضا حاجتی
۳۲۷	مرتضی احمدی
۳۲۹	علو توکلی
۳۳۰	شکایت دفتر تحکیم از روزنامه‌های کیهان و رسالت
۳۳۱	پیش‌شرط‌های دفتر تحکیم برای حضور لطفیان در اجلاس اصفهان
۳۳۲	نشست فوق‌العاده دفتر تحکیم وحدت
۳۳۲	مصاحبه رهبرپور، گوپای مظلومیت مضاعف جنبش دانشجویی
۳۳۴	مقالات و مطالب برگزیده و مهم دفتر تحکیم وحدت
۳۳۵	فصل دهم: حزب‌الله
۳۳۵	دیدگاه مسعود ده‌نمکی، چهره فعال حزب‌الله
۳۹۱	بیانیه‌های انصار حزب‌الله
۳۹۴	حزب‌الله را هرچه سریع‌تر مسلح کنید
۴۰۰	بیانیه و دیدگاه‌های انصار حزب‌الله در شهرستان‌ها
۴۰۱	دیدگاه حمید نجاری، دبیرکل مجمع حزب‌الله ایران
۴۰۲	دیدگاه حسین‌الله‌کرم
۴۰۳	مقالات و مطالب برگزیده هفته‌نامه جبهه و ماهنامه یالثارات
۴۰۷	فصل یازدهم: حزب همبستگی ایران اسلامی
۴۰۷	بیانیه‌ها
۴۰۸	دیدگاه محمدرضا راه‌چمنی، دبیرکل حزب

- فصل دوازدهم: شورای هماهنگی گروه‌های خط امام ۴۱۱
 بیانیه‌ها ۴۱۱
- فصل سیزدهم: مجمع نمایندگان ادوار مجلس ۴۱۹
 بیانیه‌ها ۴۱۹
 ضرورت تشکیل ستاد بحران با مشارکت نیروهای ملی - مذهبی ۴۲۰
 دیدگاه یدالله اسلامی، عضو شورای مجمع ۴۲۶
 دیدگاه علی صالح‌آبادی ۴۲۶
- فصل چهاردهم: جنبش دانشجویی - دیدگاه گروه‌های دانشجویی ۴۳۱
 بیانیه‌ها ۴۳۱
 شورای متحصنین ۴۳۱
 واکنش دانشجویان ۴۴۷
 - دانشجویان معترض کوی دانشگاه تهران ۴۴۷
 - انجمن اسلامی دانشجویان دانشگاه تهران و علوم پزشکی تهران ۴۴۹
 - بسیج دانشجویی دانشگاه‌های تهران ۴۵۱
 - واکنش دانشجویان دانشگاه‌های کشور ۴۵۳
 بیانیه‌های انجمن‌های اسلامی دانشگاه‌ها ۴۵۷
- فصل پانزدهم: گروه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ۴۷۳
 جامعه مدرسین حوزه علمیه قم ۴۷۳
 مجمع محققین و مدرسین حوزه علمیه قم ۴۷۳
 مجمع نیروهای خط امام ۴۷۳
 انجمن اسلامی مدرسین دانشگاه ۴۷۴
 تشکل‌های زنان ۴۷۴
- فصل شانزدهم: ثبت تصویری واقعه کوی دانشگاه تهران ۴۷۷

به نام خدا

تقدیم به آنان که

به تحلیل بیش از تحلیل می‌اندیشند

و به آنان که به تکریم بیش از توهین می‌اندیشند.

پیش‌گفتار

واقعه ۱۸ تیرماه (سال ۱۳۷۸) کوی دانشگاه تهران در ماه‌های اخیر، دستمایه بسیاری از تحلیل‌ها و گزارش‌ها و رویدادهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی قرار گرفته است. حجم قابل توجهی از خبرها، گزارش‌ها، تفسیرها و اظهارنظرها بویژه در روزهای پایانی تیرماه ۷۸، به این موضوع اختصاص یافته و به دلیل اهمیت ویژه، واقعه کوی دانشگاه صدر همه خبرها و گزارش‌ها قرار گرفته بود.

اهمیت این واقعه و گستردگی آن و تأثیر مهمی که بر جریان‌های عمومی اجتماعی - سیاسی به جا گذارد، مطالعه و بررسی همه‌جانبه آن را ضروری می‌سازد. از جمله توجهات ویژه‌ای که به این رویداد می‌توان مبذول داشت، بررسی و توصیف نحوه انعکاس این حوادث در رسانه‌های داخلی است. از این رو تعدادی از روزنامه‌های صبح و عصر را برگزیدیم تا واقعه کوی دانشگاه تهران را از زاویه گزارش‌های خبری و اظهارنظرهای انعکاس‌یافته در آن روزنامه‌ها مورد بررسی قرار دهیم.

محورها و پرسش‌های اصلی که ما را در این بررسی، هدایت کردند عبارت است از:

● انعکاس رویداد کوی دانشگاه از منظر جناح‌های سیاسی در روزنامه‌های مختلف چگونه بوده است؟

● جناح‌های سیاسی مختلف با سوگیری‌های متفاوت، چگونه به این رویداد پرداخته‌اند؟

● جناح‌های سیاسی تحلیل‌شان از علل و عوامل وقوع حادثه کوی دانشگاه چگونه بوده

است؟

از طرف دیگر این بررسی بر دو پیش‌فرض مبتنی است:

الف - در جامعه ایران، تشکلهای سیاسی و حزبی سازمان‌یافته‌ای آن‌چنان که در جوامع اروپایی یا سایر جوامع دموکراتیک ملاحظه می‌گردد، حضور ندارند. اما علی‌رغم فقدان احزاب سیاسی، گروه‌ها و تشکلهایی را به مرور زمان و بویژه پس از سال ۶۱، به تدریج شکل

گرفته و هویت یافته‌اند که به تعبیر برخی از صاحب‌نظران، کارکرد احزاب را دارا هستند و یا به عبارت دیگر حالتی از شبه‌حزب را نشان می‌دهند. این گروه‌ها را عمدتاً در دو جناح راست و چپ طبقه‌بندی کرده‌اند که البته به لحاظ محتوایی با جناح‌های راست و چپ و احزاب سیاسی اروپایی تفاوت دارند.

با همه اینها، هریک از جناح‌ها، پیش‌فرض‌ها و اصولی دارند و در حوزه مسائل اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی پای‌بند قواعد خاصی هستند. توضیح و توصیف مواضع سیاسی - اجتماعی این جناح‌ها و اهداف و استراتژی‌های آنها مورد تحلیل و توجه این گزارش نیست. بلکه فقط پذیرش موجودیت جناح‌های سیاسی هویت گرفته در ایران امروز مدنظر است.

ب - پیش‌فرض دوم آن است که هرکدام از جناح‌های موجود برای بیان اندیشه‌ها و نگرش‌ها و گرایش‌های خود و نیز برای تغذیه خبری جامعه، ابزارهایی را به کار گرفته‌اند که از مهمترین آنها روزنامه‌ها و مجلات هستند. به عبارت دیگر سابقه درج مطالب در روزنامه‌ها و چگونگی تحلیل و تفسیر و یا وابستگی‌هایی که هرکدام از روزنامه‌ها داشته‌اند، نشان می‌دهد که برخی از آنها به‌طور شفاف و آشکار و برخی دیگر شاید کم‌رنگ‌تر، به جناح‌های سیاسی متناسب‌اند.

ازجمله ساده‌ترین داورها آن است که روزنامه‌های کیهان، رسالت، جبهه در یک جناح هستند و روزنامه‌های نشاط، خرداد و صبح‌امروز در جبهه دیگری عمل می‌کنند. و هفته‌نامه و ماهنامه‌های دیگری وجود دارند که ارگان یک حزب و یا تشکل سیاسی هستند که شناسنامه دارند. ازجمله جام، شما، عصرما، مشارکت و غیره. با چنین تفکیکی می‌توان این پرسش را طرح نمود که جناح‌های موجود هرکدام چگونه واقعه کوی دانشگاه تهران و حوادث پس از آن را ارزیابی کرده‌اند؟

مقایسه روزنامه‌ها و نشریات مورد بررسی می‌تواند تصویر نسبتاً روشنی از نگرش‌ها و مواضع جناح‌های سیاسی موجود در ایران را در اختیار گذارد.

تفاوت‌ها و تضادهایی که در انعکاس و روایت یک امر واقع واحد وجود دارد (در صورت تأیید این تضاد توسط داده‌ها) نشان می‌دهد که نوع نگاه به وقایع اجتماعی و کیفیت توصیف و تحلیل پدیده‌های اجتماعی - سیاسی تا چه اندازه تحت تأثیر موقعیت‌های عقیدتی و حزبی و وابستگی‌های گروهی مشاهده‌گران قرار دارد.

همچنین در صورتی که تفاوت‌های معناداری در نحوه انعکاس خبر در روزنامه‌ها و مجلات نامبرده وجود داشته باشد حاکی از آن است جناح‌های سیاسی در فرایند رشد و هویت‌یابی خود به تمایزات آشکاری در خط‌مشی‌ها و اهداف اجتماعی - سیاسی رسیده‌اند،

که در سوگیری‌های آنان در قبال رویدادهای سیاسی - اجتماعی تبلور می‌یابد.

اندیشه جناح‌بندی سیاسی در ایران

مطالعاتی که تاکنون در زمینه جناح‌بندی در ایران انجام شده است ناظر به چند مقاله ژورنالیستی در برخی از نشریات بوده است و کمتر تلاشی شده است تا با یک شیوه علمی و با استناد به مواضع دقیق جناح‌ها و دیدگاه‌هایشان تحلیل شوند.

از اوایل دهه ۱۳۶۰ مسئله جناح‌بندی به عنوان یکی از مسائل محوری در حوزه سیاسی کشور مطرح شد. به عقیده پاره‌ای از متفکران این مرز و بوم در ایران جناح‌های سیاسی به معنای احزابی که واجد برنامه‌های کلی و نسبتاً منسجم باشند، نداریم. ولی می‌توان طیف‌هایی را معین کرد که برحسب آنها درک از افراد و موضع‌گیری‌ها آسانتر شود. قابل ذکر است مواضع جناح‌های موجود کمتر درون‌زا و تحت تأثیر پایگاه اجتماعی و ساخت فکری آنان است و بیشتر متأثر از دنباله‌روی یا مخالفت با قدرت است.

جناح‌بندی در فرهنگ سیاسی ما بیشتر ناظر بر تفاوت و وجهه نظر آنان به مسائل اقتصادی بود که اخیراً مسائل سیاسی، فرهنگی و اجتماعی را نیز دربر گرفته است.

یکی از اولین نظریه‌پردازان اندیشه جناحی سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی ایران است، که از سال ۱۳۷۴ مقالاتی را تحت عنوان «گرایش‌های سیاسی» در دوهفته‌نامه «عصرما» آغاز کرد و این موضوع به سرعت به سایر نشریات سرایت کرد. و لذا جناح‌ها و محافل سیاسی دیگر به این مباحث پاسخ‌های گوناگونی دادند.

این سازمان با ابتکار سیاسی و فکری که به خرج داد، باعث شد برای پیشبرد فکر سیاسی، چارچوب نظری برای جناح‌ها ساخته شود و پس از آن سعه برزین بر مجموعه طیف‌ها و جناح‌های سیاسی «عصرما» گروه‌های ملی - مذهبی را نیز افزود و تعدادی از روشنفکران و نویسندگان نیز تیپولوژی جناح‌بندی سیاسی را بر مبنای شکاف آمریت - مردم‌سالاری و خودی، غیرخودی و اصلاح‌طلب و محافظه‌کار مطرح کردند.

جناح‌های سیاسی مورد نظر تحقیق:

با توجه به اینکه جناح‌ها و گروه‌ها و تشکل‌های سیاسی در جامعه ما بسیارند، لذا انتخاب دایره تحقیق با توجه به معیار دیدگاه‌های استراتژیک و مواضع فکری - سیاسی جناح‌ها است. لذا در این اثر گروه‌ها و تشکل‌های سیاسی به شرح زیر مورد بررسی قرار گرفتند:

- ۱- جامعه روحانیت مبارز، ۲- مجمع روحانیون مبارز، ۳- جبهه مشارکت ایران اسلامی، ۴- حزب کارگزاران سازندگی ایران، ۵- سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی،